

Sfântul CASIAN ROMANUL

Către Episcopul

Castor Despre cele opt gânduri ale răutății¹

După ce mai înainte am alcătuit cuvântul despre rânduiețile chinoviilor, de data aceasta, nădăjduind iarăși în rugăciunile Voastre, ne-am apucat a scrie despre cele opt gânduri ale răutății, adică despre cel al lăcomiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întristării, al trândăviei, al slavei deșarte și al mândriei.

I. Despre înfrânarea pântecelui

Mai întâi deci vom vorbi despre înfrânarea pântecelui, care se împotrivește îmbuibării pântecelui; apoi despre chipul posturilor și despre felul și cantitatea bucatelor. Iar acestea nu de la noi le vom spune, ci după cum le-am primit de la Sfinții Părinți. Aceștia n-au lăsat un singur canon de postire, nici un singur chip al împărțirii de bucate, nici aceeași măsură pentru toți. Fiindcă nu toți au aceeași tărie și aceeași vârstă; apoi și din pricina slăbiciunii unora, sau a unei deprinderi mai gingașe a trupului, însă un lucru au rânduit tuturor: să fugă de îmbuibare și de saturarea pântecelui. Iar postirea de fiecare zi au socotit că este mai folositoare și mai ajutătoare spre curăție, decât cea de trei sau de patru zile, sau decât cea întinsă până la o săptămână. Căci zic: cel ce peste măsură întinde postirea, tot peste măsură se folosește adeseori și de hrană. Din pricina aceasta se întâmplă că uneori, din covârșirea postirii, slăbește trupul și se face mai trândav spre slujbele cele duhovnicești; iar alteori, prin prisosul mâncării, se îngreuiază și face să se nască în suflet nepăsare și moleșire. Au cercat Părinții și aceea că nu tuturor le este potrivită mâncarea verdețurilor sau a legumelor și nici posmagul nu-l pot folosi ca hrană toți. Și au zis Părinții că unul mâncând două litre de pâine e încă flămând, iar altul mâncând o litră, sau șase uncii, se satură. (Uncia este uncia romană: 27 gr. 165 mlgr.). Deci, precum am zis mai înainte, le-a dat tuturor o singură regulă pentru înfrânare: să nu se amăgească nimeni cu saturarea pântecelui și să nu se lase furat de plăcerea gâtlejului. Pentru că nu numai deosebirea felurilor, ci și mărimea cantității mâncărilor face să se aprinză săgețile curviei. Căci cu orice fel de hrană de se va umple pântecelul, naște sămânța desfrânării; asemenea nu numai aburii vinului fac mintea să se îmbete, ci și saturarea de apă, precum și prisosul a orice fel de hrană o moleșește și o face somnoroasă. În Sodoma nu aburii vinului, sau ai bucatelor felurite au adus prăpădul, ci îmbuibarea cu pâine, cum zice Prorocul. Slăbiciunea trupului nu dăunează curăției inimii, când dăm trupului nu ceea ce voiește plăcerea, ci ceea ce cere slăbiciunea. De bucate numai atât să ne slujim, cât să trăim, nu ca să ne facem robi pornirilor poștei. Primirea hranei cu măsură și cu socoteală, dă trupului sănătatea, nu îi ia sfințenia. Regula înfrânării și canonul așezat de Părinți, acesta este: Cel ce se împărtașește de vreo hrană să se depărteze de ea până mai are încă poftă și să nu aștepte să se sature. Iar Apostolul zicând: «Grija trupului să nu o faceți spre poftă», n-a oprit chivernisirea cea trebuincioasă a vieții, ci grija cea iubitoare de plăceri. De altfel pentru curăția desăvârșită a sufletului nu ajunge numai reținerea de la bucate, dacă nu se adaugă la ea și celelalte virtuți. De aceea smerenia prin ascultarea cu lucrul și prin ostenirea trupului mari foloase aduce, înfrânarea de la iubirea de argint călăuzește sufletul spre curăție, când înseamnă nu numai lipsa banilor, ci și lipsa poștei de-a-i avea. Reținerea de la mânie, de la întristare, de la slava deșartă și mândrie, înfăptuiește curăția întreagă a sufletului. Iar curăția parțială a sufletului, cea a neprihănirii adecă, o înfăptuiesc

în chip deosebit înfrânarea și postul. Căci este cu neputință ca cel ce și-a săturat stomacul să se poată lupta în cuget cu dracul curviei. Iată de ce lupta noastră cea dintâi trebuie să ne fie înfrânarea stomacului și supunerea trupului nu numai prin post, ci și prin priveghere, osteneală și cetiri; apoi aducerea inimii la frica de iad și la dorul după împărăția cerurilor.

II. Despre duhul curviei și al poftei trupești

A doua luptă o avem împotriva duhului curviei și al poftei trupești. Poftea aceasta începe să supere pe om de la cea dintâi vârstă. Mare și cumplit război este acesta și luptă îndoită cere. Căci acest război este îndoit, aflându-se și în suflet și în trup. De aceea trebuie să dăm lupta din două părți împotriva lui. Prin urmare nu ajunge numai postul trupesc pentru dobândirea desăvârșitei neprihăniri și adevăratei curății, de nu se va adăuga și zdrobirea inimii și rugăciunea întinsă către Dumnezeu și cetirea deasă a Scripturilor și osteneala și lucrul mâinilor, care abia împreună pot să oprească cele neastâmpărate ale sufletului și să-l aducă înapoi de la nălucirile cele de rușine. Mai înainte de toate însă, folosește smerenia sufletului, fără de care nu va putea birui nimeni, nici curvia, nici celelalte patimi. Deci de la început trebuie păzită inima cu toată străjuirea de gândurile murdare, «Căci dintru aceasta purced, după cuvântul Domnului, gânduri rele, ucideri, preacurvii, curvii» și celelalte. Deoarece și postul ni s-a rânduit de fapt nu numai spre chinuirea trupului, ci și spre trezvia minții, ca nu cumva, întunecându-se de mulțimea bucatelor, să nu fie în stare să se păzească de gânduri.

Deci nu trebuie pusă toată strădania numai în postul cel trupesc, ci și în meditație duhovnicească, fără de care e cu neputință să urcăm la înălțimea neprihănirii și curăției adevărate. Se cuvine așadar, după cuvântul Domnului, «să curățim mai întâi partea cea dinlăuntru a paharului și a blidului, ca să se facă și cea din afară curată». De aceea să ne sânguim, cum zice Apostolul, «a ne lupta după lege și a lua cununa» după ce am biruit duhul cel necurat al curviei, bizuindu-ne nu în puterea și nevoița noastră, ci în ajutorul Stăpânului nostru Dumnezeu. Căci dracul acesta nu încetează de a război pe om, până nu va crede omul cu adevărat că nu prin străduința și nici prin osteneala sa, ci prin acoperemântul și ajutorul lui Dumnezeu se izbăvește de boala aceasta și se ridică la înălțimea curăției. Fiindcă lucrul acesta este mai presus de fire și cel ce a călcat întărâtările trupului și plăcerile lui ajunge într-un chip oarecare afară din trup. De aceea este cu neputință omului (ca să zic așa) să zboare cu aripile proprii la această înaltă și cerească cunună a sfințeniei și să se facă următor îngerilor, de nu-l va ridica de la pământ și din noroi harul lui Dumnezeu. Căci prin nici o altă virtute nu se aseamănă oamenii cei legați cu trupul mai mult cu îngerii cei netrupești, decât prin neprihănire. Printr-aceasta, încă pe pământ fiind și petrecând, au, după cum zice Apostolul, petrecerea în ceruri.

Iar semnul că au dobândit desăvârșit această virtute, îl avem în aceea că sufletul chiar și în vremea somnului nu ia seama la nici un chip al nălucirii de rușine. Căci deși nu se socotește păcat o mișcare ca aceasta, totuși ea arată că sufletul boalește încă și nu s-a izbăvit de patimă. Și de aceea trebuie să credem că nălucirile cele de rușine ce ni se întâmplă în somn, sunt o dovadă a trândăviei noastre de până aci și a neputinței ce se află în noi, fiindcă scurgerea ce ni se întâmplă în vremea somnului face arătată boala ce s-a tănuțită în ascunzișurile sufletului. De aceea și Doctorul sufletelor noastre a pus doctoria în ascunzișurile sufletului, unde știe că stau și pricinile boalei, zicând: «Cel ce caută la muiere spre a o pofti pe dânsa, a și preacurvit cu ea întru inima sa». Prin aceasta a

îndreptat nu atât ochii cei curioși și desfrânați, cât sufletul cel așezat înăuntru, care folosește rău ochii cei dați de Dumnezeu spre bine. De aceea și cuvântul înțelepciunii nu zice: «Cu toată străjuirea păzește ochii tăi», ci: «Cu toată străjuirea păzește inima ta»³, aplicând leacul străjuirii mai ales aceleia care folosește ochii spre ceea ce voiește. Așadar aceasta să fie paza cea dintâi a curăției noastre: de nu va veni în cuget amintirea vreunei femei, răsărită prin diavoleasca viclenie, bunăoară a maicii, sau a surorii, sau a altor femei cucernice îndată să o alungăm din inima noastră, ca nu cumva, zăbovind mult la această amintire, amăgitorul celor neiscușiți să rostogolească cugetul de la aceste fețe la năluciri rușinoase și vătămătoare. De aceea și porunca dată de Dumnezeu primului om ne cere să păzim capul șarpelui¹, adică începutul gândului vătămător prin care acela încearcă să se șerpuiască în sufletul nostru, ca nu cumva prin primirea capului, care este prima răsărire a gândului, să primim și celălalt trup al șarpelui, adică învoirea cu plăcerea și prin aceasta să ducă apoi cugetul la fapta neîngăduită. Ci trebuie, precum este scris: «în dimineți să ucidem pe toți păcătoșii pământului»,² adică prin lumina cunoștinței să deosebim și să nimicim toate gândurile păcătoase de pe pământ, care este inima noastră, după învățătura Domnului; și până ce sunt încă prunci, fiii Vavilonului, adică gândurile viclene, să-i ucidem, zdrobindu-i de piatră³, care este Hristos. Căci de se vor face bărbați prin învoirea noastră, nu fără mare suspin și grea osteneală vor fi biruiți. Dar pe lângă cele zise din dumnezeiasca Scriptură, bine este să pomenim și cuvinte de ale Sfinților Părinți. Astfel Sfântul Vasile, episcopul Cezareei Capadociei, zice: «Nici muere nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt». El știa că darul fecioriei nu se dobândește numai prin depărtarea cea trupească de muere, ci și prin sfințenia și curăția sufletului, care se câștigă prin frica lui Dumnezeu. Mai zic Părinții și aceea că nu putem câștiga desăvârșit virtutea curăției, de nu vom dobândi mai întâi în inima noastră adevărata smerenie a cugetului; nici de cunoștință adevărată nu ne putem învrednici, câtă vreme patima curviei zăbovește în ascunzișurile sufletului. Dar ca să desăvârșim înțelesul neprihănirii, vom mai pomeni de un cuvânt al Apostolului și vom pune capăt cuvântului: «Căutați pacea cu toată lumea și sfințirea, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul»¹. Că despre aceasta grăiește, se vede din cele ce adaugă, zicând: «Să nu fie cineva curvar sau lumeț ca Esau».² Pe cât este așadar de cerească și de îngerească virtutea sfințeniei, pe atât este de războită cu mai mari bătălii de potrivnici. De aceea suntem datori să ne nevoim nu numai cu înfrânarea trupului, ci și cu zdrobirea inimii și cu rugăciuni dese împreunate cu suspine, ca să stingem cuptorul trupului nostru, pe care împăratul Vavilonului îl aprinde în fiecare zi prin ațâțările poftei, cu rouă venirii Sfântului Duh. Pe lângă acestea, armă foarte tare pentru acest război avem privegherea cea după Dumnezeu. Căci precum paza zilei pregătește sfințenia nopții, așa și privegherea din vremea nopții deschide sufletului calea către curăția zilei.

III. Despre iubirea de argint

A treia luptă o avem împotriva duhului iubirii de argint. Războiul acesta este străin și ne vine din afara firii, folosind necredința monahului. De fapt ațâțările celorlalte patimi, adică a mâniei și a poftei, își iau prilejurile din-trup și își au oarecum începutul în răsădul firii, de la naștere. De aceea sunt biruite abia după vreme îndelungată. Boala iubirii de argint însă, venind din afară, se poate tăia mai ușor, dacă este silință și luare aminte. Dar de nu e băgată în seamă, se face mai pierzătoare decât celelalte patimi și mai cu anevoie de înfrânt. Căci e «rădăcina tuturor răutăților»,³ după Apostolul. Să băgăm numai de seamă:

îmboldirile cele firești ale trupului se văd nu numai la copii, în care nu este încă cunoștința binelui și a răului, ci și la pruncii cei prea mici și sugaci care nici urmă de plăcere nu au în ei, însă îmboldirea firească arată că o au. De asemenea observăm la prunci și acul mâniei, când îi vedem porniți asupra celui ce i-au năcăjit. Iar acestea le zic, nu ocărând firea ca pricină a păcatului (să nu fie), ci ca să arăt că mânia și pofta au fost împreunate cu firea omului de către însuși Ziditorul cu un scop bun, dar prin trândăvie alunecă din cele firești ale trupului în cele afară de fire. De fapt îmboldirea trupului a fost lăsată de Ziditorul spre nașterea de prunci și spre continuarea neamului omenesc prin coborâre unii de la alții, nu spre curvie. Asemenea și imboldul mâniei s-a semănat în noi spre mântuire, ca să ne mâniem asupra păcatului, nu ca să ne înfuriem asupra aproapelui. Prin urmare nu firea în sine e păcătoasă, chiar dacă o folosim noi rău. Sau vom învinovați pe Ziditor? Oare cel ce a dat fierul spre o întrebuințare necesară și folositoare e vinovat, dacă cel ce l-a primit îl folosește pentru ucidere?

Am spus acestea, vrând să arătăm că patima iubirii de argint nu~și are pricina în cele firești, ci numai în voia liberă cea foarte rea și stricată. Boala aceasta când găsește sufletul căldicel și necredincios, la începutul lepădării de lume, strecoară într-însul niscai pricini îndreptățite și la părere binecuvântate ca să oprească ceva din cele ce le are. Ea îi zugrăvește monahului în cuget bătrânețe lungi și slăbiciune trupească și-i șoptește că cele primite de la chinovie nu i-ar ajunge spre mângâiere, nu mai zic când este bolnav, dar nici măcar când este sănătos; apoi că nu se poartă acolo grijă de bolnavi, ci sunt foarte părășiți și că de na va avea ceva aur pus de o parte va muri în mizerie. Mai apoi îi strecoară în minte gândul că nici nu va putea rămâne multă vreme în mănăstire, din pricina greutății îndatoririlor și a supravegherii amănunțite a Părintelui. Iar după ce cu astfel de gânduri îi amăgește mintea, ca să-si oprească măcar un bănișor, îl înduplecă vrăjmașul să învețe și vreun lucru de mână de care să nu știe Avva, din care își va putea spori argintul pe care îl râvnește. Pe urmă îl înșeală ticălosul cu nădejdi ascunse, zugrăvind-i în minte câștigul ce-l va avea din lucrul mâinilor și apoi traiul fără griji. Și așa, dându-se cu totul grijii câștigului, nu mai ia aminte la nimic din cele protivnice, nici chiar la întunecul deznădejzii, care îl cuprinde în caz că nu are parte de câștig; ci precum altora li se face Dumnezeu stomacul, așa și acestuia aurul. De aceea și fericitul Apostol, cunoscând aceasta, a numit iubirea de argint, nu numai «rădăcina tuturor răutăților», ci și «închinare la idoli». Să luăm seama deci, la câtă răutate târăște boala aceasta pe om, dacă îl împinge și la slujirea la idoli. Căci după ce și-a depărtat iubitorul de argint mintea de la dragostea lui Dumnezeu, iubește idolii oamenilor scobiți în aur.

Întunecat de aceste gânduri și sporind la și mai mult rău, monahul nu mai poate avea nici o ascultare, ci se răzvrătește, suferă, cârtește la orice lucru, răspunde împotriva și nemaipăzind nici o evlavie, se duce ca un cal nesupus în prăpastie. Nu se mulțumește cu hrana cea de toate zilele și strigă pe față că nu mai poate să rabde acestea la nesfârșit. Spune că Dumnezeu nu e numai acolo și nu și-a încuiat mântuirea sa numai în Mănăstirea aceea; și că de nu se va duce de acolo se va pierde.

Banii cei puși de o parte, dând ajutor socotinții acesteia stricate, îl susțin ca niște aripi să cugete la ieșirea din mănăstire, să răspundă aspru și cu mândrie la toate poruncile și să se socoată pe sine ca pe un străin din afară. Orice ar vedea în Mănăstire că ar avea trebuință de îndreptare, nu bagă în seamă, ci trece cu vederea, dacă nu defăimă și hulește

toate câte se fac. Caută apoi pricini pentru care să se poată mânia sau întrista, ca să nu pară ușuratec, ieșind fără pricină din Mănăstire. Iar dacă poate scoate și pe altul din Mănăstire, amăgindu-l cu șoapte și vorbe deșarte, nu se dă îndărăt să o facă, vrând să aibă un împreună lucrător la fapta sa cea rea. Și așa aprinzându-se de focul banilor săi, iubitorul de argint nu se va putea liniști niciodată în Mănăstire, nici nu va putea să trăiască sub ascultare. Iar când dracul îl va răpi ca un lup din staul și, despărțindu-l de turmă, îl va lua spre mâncare, atunci lucrările rânduite pentru anumite ceasuri în chinovie, pe care îi era greu să le împlinească, îl va face vrăjmașul să le împlinească în chilie zi și noapte cu multă râvnă; nu-l va slobozi însă să păzească chipul rugăciunilor, nici rânduiala posturilor; nici canonul privegherilor. Ci, după ce l-a legat cu turbarea iubirii de argint, toată sârguința îl înduplecă să o aibă numai spre lucrul mâinilor.

Trei sunt felurile boalei acesteia, pe care le opresc deopotrivă atât dumnezeieștile Scripturi, cât și învățăturile Părinților. Primul e cel care face pe monahi să agonisească și să adune cele ce nu le aveau în lume; al doilea e cel care face pe cei ce s-au lepădat de avuții să se căiască, punându-le în minte gândul să caute cele pe care le-au dăruit lui Dumnezeu; în sfârșit al treilea e cel care, legând de la început pe monah de necredință și moleșală, nu-l lasă să izbăvească desăvârșit de lucrurile lumii, ci îi pune în minte frica de sărăcie și neîncredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, îndemnându-l să calce făgăduințele pe care le-a făcut când s-a lepădat de lume. Pildele tuturor acestor trei feluri precum am zis, le-am găsit osândite în dumnezeiasca Scriptură. Așa Ghiezi, voind să dobândească banii pe care nu-i avea înainte, s-a lipsit de darul proorociei, pe care învățătorul său voia să i-l lase drept moștenire și în loc de binecuvântare a moștenit lepră veșnică prin blestemul Proorocului.¹ Iuda, voind să recapete banii, de care mai-nainte se lepădase urmând lui Hristos, a căzut nu numai din ceata ucenicilor, alunecând spre vânzarea Stăpânului, ci și viața cea trupească a sa prin silnică moarte a sfârșit-o². Iar Anania și Salira, oprind o parte din prețul vânzării, se pedepsesc cu moartea prin gura apostolească³. Marele Moise poruncește și el în a «Doua lege», în chip tainic, celor ce făgăduiesc să se lepede de lume, dar de frica necredinței se țin iarăși de lucrurile pământești: «De este cineva fricos și-i tremură inima de teamă, să nu iasă la război, ci să se întoarcă acasă, ca nu cumva cu frica lui să sperie și inimile fraților săi»⁴. Poate fi ceva mai întemeiat și mai lămurit decât această mărturie? Oare nu învățăm din aceasta cei ce ne lepădăm de lume, să ne lepădăm desăvârșit și așa să ieșim la război, ca nu cumva punând început slăbănog și stricat, să întoarcem și pe ceilalți de la desăvârșirea evanghelică, semănând temere într-înșii? Chiar și cuvântul bine zis în Scripturi: «că mai bine este a da decât a lua»⁵, îl tâlcuiesc rău aceștia, forțându-l și schimbându-i înțelesul, ca să potrivească cu rătăcirea și cu pofta lor de argint. De asemenea învățătura Domnului care zice: «Dacă vrei să fii desăvârșit, vinde-ti averile tale și le dă săracilor și vei avea comoară în ceruri; și venind urmează-mi Mie»⁶. El chibzuiesc că decât să fii sărac mai fericit lucru este a stăpâni peste o bogăție proprie și din prisosul ei a da și celor ce au lipsă. Să știe însă unii ca aceștia că încă nu s-au lepădat de lume, nici n-au ajuns la desăvârșirea monahicească, câtă vreme se rușinează de Hristos și nu iau asupra lor sărăcia Apostolului, ca prin lucrul mâinilor să-și slujească lor și celor ce au trebuință, spre a împlini făgăduința călugărească și a fi încununați cu Apostolul, ca unii cari, după ce și-au risipit vechea bogăție, luptă ca Pavel lupta cea bună în foame și în sete, în ger și fără haine¹. Căci dacă

Apostolul ar fi știut că pentru desăvârșire mai de trebuință este vechea bogăție, nu și-ar fi disprețuit starea sa de cinste, căci zice despre sine că a fost om de vază și cetățean roman². Asemenea și cei din Ierusalim, care își vindeau casele și țarinile și puneau prețul la picioarele Apostolilor³, n-ar fi făcut aceasta, dacă ar fi știut că Apostolii țin de lucru mai fericit și mai chibzuit ca fiecare să se hrănească din banii săi și nu din osteneala proprie și din ceea ce aduc neamurile. Încă mai lămurit învață despre acestea același Apostol în cele ce scrie Romanilor, când zice: «Iar acum merg la Ierusalim ca să slujesc Sfinților, că a binevoit Macedonia și Ahaia să facă o strângere de ajutoare pentru cei lipsiți dintre Sfinții din Ierusalim. Că au binevoit, dar le sunt și datori».⁴ Dar și el însuși, fiind adesea pus în lanțuri și în închisori și ostenit de călătorii, sau împiedecat de acestea să-și câștige hrana din lucrul manilor sale, precum obișnuia, spune ca primiți-o de la frații din Macedonia, care au venit la el: «Și lipsa mea au împlinit-o frații cei ce au venit din Macedonia»⁵. Iar Filipenilor le scrie: «Si voi Filipenilor știți că ieșind eu din Macedonia, nici o biserică nu s-a unit cu mine când a fost vorba de dat și luat, decât voi singuri. Că și în Thesalonic odată și de două ori mi-ați trimis cele de trebuință»¹.

Așadar, după părerea iubitorilor de argint, sunt mai fericiți decât Apostolul și aceștia, fiindcă i-au dat din averile lor și lui cele de trebuință. Dar nu va cuteza nimeni să zică aceasta, dacă nu cumva a ajuns la cea mai de pe urmă nebbie a minții.

Deci dacă vrem să urmăm poruncii evanghelice și întregii Biserici celei dintru început, întemeiată pe temelie Apostolilor, să nu ne luăm după socotințele noastre, nici să înțelegem rău cele zise bine. Ci, lepădând părerea noastră cea moleșită și necredincioasă, să primim înțelesul cel adevărat al Evangheliei. Căci numai așa vom putea urma Părinților și nu ne vom despărți niciodată de știința vieții de obște, ci ne vom lepăda cu adevărat de lumea aceasta: Bine este deci să ne amintim și aci de cuvântul unui Sfânt, care spune că Sfântul Vasile cel Mare ar fi zis unui senator, care se lepădase fără hotărâre de lume și mai ținea ceva din banii săi, un cuvânt ca acesta: «Si pe senator l-ai pierdut și nici pe monah nu l-ai făcut!» Trebuie așadar să tăiem cu toată sânguința din sufletul nostru «rădăcina tuturor răutăților», care este iubirea de argint, știind sigur că de rămâne rădăcina, lesne cresc ramurile. Iar virtutea aceasta anevoie se dobândește nepetrecând în viața de obște, căci numai în ea nu avem să purtăm de grijă nici măcar de trebuințele cele mai necesare. Deci având înaintea ochilor osânda lui Anania și a Safirei, să ne înfricoșăm a ne lăsa ceva nouă din averea noastră veche. Asemenea, temându-ne de pilda lui Ghiezi, a celui ce pentru iubirea de argint a fost dat leprei veșnice, să ne ferim de-a aduna pentru noi banii pe care nici în lume nu i-am avut. Gândindu-ne apoi la sfârșitul lui Iuda cel ce s-a spânzurat, să ne temem a lua ceva din cele de care ne-am lepădat, disprețuindu-le. Iar peste acestea toate, să avem de-a pururi înaintea ochilor moartea fără de veste, ca nu cumva în ceasul în care nu așteptăm, să vie Domnul nostru și să afle conștiința noastră întinată cu iubirea de argint. Căci ne va zice atunci cele ce în Evanghelie au fost spuse bogatului aceluia: «Nebune, într-această noapte voi cere sufletul tău, iar cele ce ai adunat ale cui vor fi?»¹

IV. Despre mânia

A patra luptă o avem împotriva duhului mâniei. Si câtă trebuința este să tăiem, cu ajutorul lui Dumnezeu veninul cel purtător de moarte al duhului acestuia, din adâncul sufletului nostru! Căci mocnind acesta tăinuit în inima noastră și orbind cu turburări întunecate ochii inimii, nu putem dobândi puterea de-a deosebi cele ce ne sunt de folos,

nici pătrunderea cunoștinței duhovnicești. De asemenea nu putem păzi desăvârșirea statului bun și nu ne putem face părtași vieții adevărate, iar mintea noastră nu va ajunge în stare să privească lumina dumnezeiască. «Căci s-a turburat, zice, de mânie ochiul meu».² Dar nu ne vom face părtași nici de înțelepciunea dumnezeiască, chiar dacă am fi socotiți de toți frații înțelepți. Fiindcă s-a scris: «Mânia în sânul celor fără de minte sălășluiește».³ Dar nu putem dobândi nici sfaturile mântuitoare ale dreptei socoteli, chiar dacă ne socotesc oamenii cumiți. Căci scris este: «Mânia și pe cei cumiți îi pierde».¹ Nu vom putea ține nici cumpăna dreptății cu inimă trează, căci scris este: «Mânia bărbatului nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu».² Nici podoaba și chipul cel bun nu-l putem dobândi, cu toate că ne laudă toți, căci iarăși scrie: «Bărbatul mânios nu este cu bun chip».³ Drept aceea cel ce vrea să vie la desăvârșire și pofteste să lupte lupta cea duhovnicească după lege, străin să fie de toată mânia și iuțimea. Iată ce poruncește vasul alegerii: «Toată amărăciunea și iuțimea și mânia și strigarea și hula să se ridice de la voi, dimpreună cu toată răutatea».⁴ Iar când a zis «toată», nu ne-a mai lăsat nici o pricină pentru care mânia să fie trebuincioasă sau îndreptățită. Deci cel ce vrea să îndrepte pe fratele său când greșește, sau să-l certe, să se silească a se păzi pe sine netulburat, ca nu cumva vrând pe altul să tămăduiască, să atragă boala asupra sa și să audă cuvântul Evangheliei: «Doctore, vindecă-te pe tine însuși», sau: «Ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, iar bârna din ochiul tău n-o cunoști».⁵

Din orice fel de pricină ar clocoti mânia în noi, ea ne orbește ochii sufletului și nu-l lasă să vadă Soarele Dreptății. Căci precum fie că punem pe ochi foite de aur, fie de plumb, la fel împiedecăm puterea văzătoare, și scumpetea foitei de aur nu aduce nici o deosebire orbirii, tot așa din orice pricină ș-ar aprinde mânia, fie ea, zice-se, întemeiată sau neîntemeiată, la fel întunecă puterea văzătoare.

Numai atunci întrebuițăm mânia potrivit cu firea, când o pornim împotriva gândurilor pătimase și iubitoare de plăceri. Așa ne învață Proorocul zicând: «Mâniați-vă și nu păcătuiți»;⁶ adică aprindeți mânia asupra patimilor voastre și asupra gândurilor rele și nu păcătuiți săvârșind cele puse de ele în minte. Acest înțeles îl arată limpede cuvântul următor: «... pentru cele ce ziceți întru inimile voastre, în așternuturile voastre vă pocăiți»¹; adică atunci când vin în inima voastră gândurile cele rele scoate-ți-le afară cu mânie, iar după ce le veți fi scos, aflându-vă ca pe un pat al liniștei sufletului, pocăiți-vă. Împreună cu acesta glăsuiește și fericitul Pavel, folosindu-se de cuvântul lui și adăugând: «Soarele să nu apună peste mânia voastră, nici să dați loc diavolului»;² adică să nu faceți pe Hristos, Soarele Dreptății, să apună pentru inimile voastre, din pricină că-l mâniați prin învoirea cu gândurile rele, ca apoi, prin depărtarea Lui, să afle diavolul loc de ședere în voi. Despre Soarele acesta și Dumnezeu zice prin Proorocul: «Iată celor ce se tem de numele Meu, va răsări soarele dreptății și tămăduire va fi în aripile lui».

Iar de vom lua cele zise după literă, nici până la apusul soarelui nu ni se îngăduie să ținem mânia. Ce vom zice deci despre aceia cari, în sălbăticia și turbarea dispoziției lor pătimase, țin mânia nu numai până la apusul soarelui, ci, întinzând-o peste multe zile, tac unii față de alții și n-o mai scot afară cu cuvântul, ci prin tăcere își sporesc veninul ținerii de minte a râului spre pierzarea lor. Ei nu știu că trebuie să fugă nu numai de mânia cea cu fapta, ci și de cea din cuget, ca nu cumva, înnegrindu-li-se mintea de întunecimea amintirii râului, să cadă din lumina cunoștinței și din dreapta socoteală și să se lipsească de

sălășluirea Duhului Sfânt. Pentru aceasta și Domnul poruncește în Evanghelii să lăsăm darul înaintea altarului și să ne împăcăm cu fratele nostru. Căci nu e cu putință ca să fie bine primit darul până ce mânia și ținerea de minte a răului se află încă în noi. Asemenea și Apostolul, zicând: «Neîncetat vă rugați» și «Bărbații să se roage în tot locul, ridicând mâini curate, fără mânie și fără gânduri», ne învață aceleași lucruri. Rămâne așadar ca sau să nu ne rugăm niciodată și prin aceasta să ne facem vinovați înaintea poruncii apostolești, sau, silindu-ne să păzim ceea ce ni s-a poruncit, să facem aceasta fără mânie și fără a ține minte răul. Si fiindcă de multe ori când sunt întristați sau turburați frații noștri, zicem că nu ne pasă, că nu din pricina noastră sunt turburați, Doctorul sufletelor, vrând să smulgă din rădăcină, adică din inimă, pricinile mâniei, ne poruncește că nu numai când suntem noi mâhniți asupra fratelui să lăsăm darul și să ne împăcăm, ci și dacă el s-a mâhnit asupra noastră, pe drept sau pe nedrept, să-l tămăduim, dezvinovățindu-ne, și apoi să aducem darul..

Dar de ce să zăbovim prea mult la vremurile evanghelice, când putem învăța aceasta și din legea veche? Deși s-ar părea că aceasta e cu pogorământ, totuși zice și ea: «Să nu urăști pe fratele tău întru inima ta»,¹ și iarăși: «Căile celor ce țin minte răul, spre moarte (duc)»². Deci și acolo se oprește nu numai mânia cu fapta, ci se osândește și cea din cuget. De aceea, urmând legilor dumnezeiești, să ne luptăm cu toată puterea împotriva duhului mâniei, a cărui boală o avem înlăuntrul nostru.

Să nu căutăm singurătatea și pustia pentru că ne mâniem pe oameni, ca și când acolo n-ar fi cel ce ne pornește spre mânie, sau fiindcă e mai ușor să dobândim virtutea îndelungii răbdări în singurătate. Căci din mândrie și din voința de a nu ne învinui pe noi înșine și de a nu pune pe seama trândăviei noastre pricinile turburării, poftim despărțirea de frați. Drept aceea până ce aruncăm pricinile neputinței noastre în socoteala altora, nu este cu putință să ajungem la desăvârșirea îndelungii răbdări. Capătul îndreptării și al păcii noastre nu se câștigă din îndelunga răbdare ce o are aproapele cu noi, ci din suferirea răului aproapele de către noi. Deci de vom fugi de lupta îndelungii răbdări, căutând pustia și singurătatea, patimile netămăduite ale noastre, pe care le vom duce acolo, vor rămâne ascunse, dar nu vor fi smulse. Căci pustia și retragerea celor neizbăviți de patimi nu numai că le păzește patimile nevătămate, ci li le și acoperă, încât nu-i lasă să se simtă pe ei înșiși de ce patimă se biruiesc, ci, dimpotrivă, le pune în minte năluciri de virtute și-i face să creadă că au câștigat îndelunga răbdare și smerenia, până nu este cine să-i ispitească și să-i probeze. Dar când vine vreo pricină, care îi stârnește și-i cearcă, patimile cele ce mocnesc tănuț sar îndată ca niște cai fără frâu, hrăniți multă vreme în liniște și odihnă, din ocoalele lor și târăsc cu și mai multă vijelie și sălbătăcie spre pierzare pe călărețul lor. Căci și mai mult se sălbătăcesc patimile în noi, când e încetată legătura cu oamenii, încât pierdem și umbra suferirii și a îndelungii răbdări, pe care în tovărășia fraților ni se părea că le avem; aceasta pentru întrelăsarea deprinderii cu oamenii și din pricina singurătății. Căci precum fiarele veninoase ce stau liniștite în culcușurile lor din pustie, de îndată ce prind pe careva apropiindu-se de ele, își arată toată turbarea lor, asemenea și oamenii pătimiți, care sunt liniștiți din pricina pustiei, iar nu din vreo dispoziție a virtuții, își dau veninul pe față când apucă pe cineva care s-a apropiat și-i întărâtă. De aceea cei ce caută desăvârșirea blândeții sunt datori să pună toată strădania, ca să nu se mânie nu numai asupra oamenilor, dar nici asupra dobitoacelor și nici asupra lucrurilor neînsuflețite. Căci îmi aduc aminte de mine

când petrecream în pustie, că mă porneam cu mânie asupra trestiei și o azvârleam, pentru că nu-mi plăcea fie grosimea, fie subțirimea ei; asemenea și asupra lemnului când voiam să le tai și nu puteam repede, sau asupra cremenii, când mă sileam să scapăr și nu ieșea foc îndată. Așa mi se întinsese coarda mâniei, încât o porneam și asupra lucrurilor neînsuflețite.

Drept aceea, de vrem să dobândim fericirea făgăduită de Domnul, datori suntem să înfrânăm, precum s-a zis, nu numai mânia cea cu lucrul, ci și mânia din cuget. Căci nu folosește așa de mult a-ți ține gura în vremea mâniei, ca să nu dai drumul la vorbe furioase, cât folosește a-ți curăți inima de ținerea minții a răului și a nu învăța în minte gânduri viclene asupra fratelui. Învățătura evanghelică poruncește să se taie mai bine rădăcinile patimilor decât roadele lor. Fiindcă tăindu-se din inimă rădăcina mâniei, nu mai are loc nici fapta de ură sau de pizmă. Căci celui ce urăște pe fratele său, ucigaș de om i s-a zis, fiindcă îl ucide cu dispoziția de ură din cugetul lui. Desigur aci nu văd oamenii vărsându-se sângele aceluia prin sabie, dar vede Dumnezeu cum a fost omorât cu gândul și cu dispoziția de ură. Dumnezeu va da fiecăruia sau cunună, sau osândă, nu numai pentru fapte, ci și pentru gânduri și hotărâri, precum însuși zice prin Prorocul: «Iată vin să adun faptele și gândurile lor». La fel zice și Apostolul: «înseși gândurile lor se vor învinui sau apăra între ele, în ziua în care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor».² Dar însuși Stăpânul, învățându-ne că trebuie să lepădăm toată mânia, zice în Evanghelie: «Cel ce se mânie pe fratele său vinovat va fi judecătii»¹. Așa stă în copiii cele bune (cuvântul în deșert e un adaos), potrivit cu gândul Scripturii despre acest lucru. Căci Domnul voiește ca noi să tăiem în toate chipurile rădăcina și scânteia însăși a mâniei și nici o pricină a ei să nu păstrăm în noi, ca nu cumva, pornindu-ne la început dintr-o pricină așa zisă întemeiată, mai pe urmă să alunecăm în turbarea mâniei fără temei.

Iar leacul desăvârșit al acestei boli acesta este: să credem că nu ne este iertat să ne stărnim mânia nici pentru pricini drepte, nici pentru nedrepte. Căci duhul mâniei întunecându-ne mintea, nu se va mai afla întru noi nici lumina care ne ajută să deosebim lucrurile, nici tăria statului drept, nici cârma dreptății. Dar nici templu al Duhului Sfânt nu ni se mai poate face sufletul, câtă vreme ne va stăpâni duhul mâniei întunecându-ne mintea. Iar la urma tuturor, având în fiecare zi în față icoana morții, care nu știm când poate veni, să ne păzim pe noi înșine de mânie și să știm că n-avem nici un folos nici de neprihănire, nici de lepădarea de cele pământești, nici de posturi și privegheri, căci de vom fi stăpâniți de mânie și ură, vinovați vom fi judecătii.

V. Despre întristare

A cincea luptă o avem împotriva duhului întristării, care întunecă sufletul ca să nu poată avea nici o vedere duhovnicească și-l oprește de la toată lucrarea cea bună. Când duhul acesta viclan tăbărăște asupra sufletului și-l întunecă în întregime, nu-i mai îngăduie să-și facă rugăciunile cu osârdie, nici să stăruie cu folos pe lângă sfințele citiri și nu rabdă pe om să fie blând și smerit față de frați. Îi pricinuieste scârbă față de toate lucrurile și față de însăși făgăduința vieții. Scurt vorbind, întristarea turbură toate sfaturile mântuitoare ale sufletului și usca toată puterea și stăruința lui, făcându-l ca pe un ieșit din minte și legându-l de gândul deznădejdiei. De aceea, dacă avem de gând să luptăm lupta duhovnicească și să biruim cu Dumnezeu duhurile răutății, să păzim cu toată străjuirea inima noastră dinspre duhul întristării.¹ Căci precum molia roade haina și cariul lemnul,

așa întristarea mănâncă sufletul omului. Ea îl face să ocolească toată întâlnirea bună și nu-l lasă să primească cuvânt de sfat nici de la prietenii cei adevărați, precum nu-i îngăduie să le dea răspuns bun și pașnic. Ci învăluind tot sufletul, îl umple de amărăciune și de nepăsare. În sfârșit îi pune în minte gândul să fugă de oameni, ca de unii ce i s-ar fi făcut pricină de turburare și nu-l lasă să-și dea seama că nu din afară vine boala, ci ea mocnește înăuntru, făcându-se arătată când vine vreo ispită care o dă la iveală. Căci niciodată nu s-ar vătăma omul de om, dacă nu ar avea mocnind înăuntru pricinile patimilor. De aceea Ziditorul a toate și Doctorul sufletelor, Dumnezeu, Cel ce singur știe rănila sufletului cu de-amănuntul, nu poruncește să lepădăm petrecerea cu oamenii, ci să tăiem din noi pricinile păcatului și să cunoaștem că sănătatea sufletului se dobândește nu despărțindu-ne de oameni, ci petrecând și exercitându-ne cu cei virtuoși. Când așadar pentru oarecare pricină, zise «îndreptățiți», ne despărțim de frați, n-am tăiat pricinile întristării, ci numai le-am schimbat, fiindcă boala ce mocnește înăuntru se poate aprinde și printr-alte lucruri. De aceea tot războiul să ne fie împotriva patimilor celor dinăuntru. Căci de le vom scoate pe acestea din inimă cu darul și cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai cu oamenii, dar și cu fiarăle sălbatice vom petrece cu ușurință, cum zice și fericitul Iov: «Fiarăle sălbatice vor fi cu tine în pace».¹ Deci mai întâiu trebuie să luptăm împotriva, duhului întristării, care împinge sufletul la desnădejde, ca să-l alungăm din inima noastră. Căci acesta n-a lăsat pe Cain să se pocăiască după ce și-a ucis fratele, nici pe Iuda după ce a vândul pe Domnul. Să ne deprindem numai în acea întristare, care se cuprinde în pocăința pentru păcate și e împreună cu nădejdea cea bună. Despre aceasta zice și Apostolul: «întristarea cea după Dumnezeu lucrează pocăință spre mântuire, fără părere de rău»². Căci întristarea cea după Dumnezeu, hrănind sufletul cu nădejdea pocăinții, e împreună cu bucurie. De aceea ea face pe om osârduitor și ascultător spre toată lucrarea cea bună, prietenos, smerit, blând,³ gata să sufere răul și să rabde toată buna osteneală și zdrobirea, ca una ce e cu adevărat după Dumnezeu. Ea face să se arate în om roadele Sfântului Duh, care sunt: bucuria, dragostea, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, credința și înfrânarea. De la întristarea cea protivnică însă, cunoaștem roadele duhului celui rău, adică: trândăvia, lipsa de răbdare, mânia, ura, împotrivirea în cuvânt, lenea la rugăciune. De această întristare suntem datori să fugim, ca și de curvie, de iubirea de argint, de mânie și de toate celelalte patimi. Ea se tămăduiește prin rugăciune, prin nădejdea în Dumnezeu, prin cugetarea la cuvintele cele dumnezeiești și prin petrecerea cu oamenii cuvioși.

VI. Despre trândăvie

A șasea luptă o avem împotriva duhului trândăviei, care e înjugat cu duhul întristării și lucrează împreună. Cumplit și apăsător e acest drac și neîncetat războiește pe monahi. El cade pe la al șaselea ceas peste monah, pricinuindu-i moleșeală, întristare și scârbă chiar și față de locul unde se află și de frații cu care petrece, ba și față de orice lucrare și de însăși cetirea dumnezeieștilor Scripturi. Îi pune în minte și gânduri de mutare, șoptindu-i că de nu se va muta într-alte locuri, deșartă îi va fi toată vremea și osteneala. Pe lângă acestea mai stârnește și foame într-însul pe la al șaselea ceas, câtă nu i s-ar fi întâmplat chiar după un post de trei zile, sau după un drum foarte îndelungat, sau după o osteneală grea. Apoi îi pune în minte gândul că nu va putea scăpa de boala și greutatea aceasta în nici un chip altfel, fără numai de va ieși des și se va duce la frați, dându-i ca motiv folosul sau cercetarea celor neputincioși. Iar dacă nu-l poate înșela numai cu acestea, îl scufundă în

somn greu și se năpustește și mai furios asupra lui, neputând fi alungat într-alt fel, fără numai prin rugăciune, prin reținerea de la vorbe deșarte, prin cugetarea la cuvintele dumnezeiești și prin răbdarea în ispite. De nu va găsi încă pe monah îmbrăcat cu aceste arme, îl va săgeta cu săgețile sale și-l va face nestatornic, împrăștiat și leneș, îndemnându-l să colinde mănăstiri multe și să nu se îngrijească de nimic altceva, fără numai să afle unde se fac mâncări și băuturi mai bune. Căci nimic nu-și nălucește mintea leneșului decât gânduri ca acestea. Prin acestea îl încâlcește apoi cu lucruri lumești și puțin câte puțin îl atrage în îndeletniciri vătămătoare, până ce îl scoate cu totul și din cinul monahicesc.

Știind dumnezeiescul Apostol că această boală e foarte grea și ca un doctor iscusit vrând s-o smulgă din sufletele noastre din rădăcini, arată mai ales pricinile din care se naște, zicând: «Vă poruncim vouă fraților, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, să vă feriți de tot fratele care umblă fără de rânduială și nu după predania care ați luat de la noi. Că înșivă știți cum trebuie să urmați nouă, că noi n-am umblat fără de rânduială între voi, nici am mâncat de la cineva pâine în dar, ci cu osteneală și trudă lucrând zi și noapte, ca să nu îngreunăm pe nimeni dintre voi. Nu doar că n-am fi avut dreptul, ci ca pe noi să ne aveți pildă spre a urma nouă. Când ne aflam ia voi acestea vă porunceam, că dacă cineva nu lucrează, nici să nu mănânce. Auzim că sunt unii dintre voi, care umblă fără rânduială nimica lucrând ci iscodind. Unora ca acestora le poruncim și-i rugăm întru Hristos Iisus, ca întru liniște lucrând să mănânce pâinea lor».¹ Să luăm aminte cât de lămurit ne arată Apostolul pricinile trândăviei, când numește «fără de rânduială» pe cei ce nu lucrează, dezvăluind prin acest singur cuvânt multele lor păcate. Căci cel fără de rânduială este și fără de evlavie și obraznic în cuvinte și gata spre batjocură, de aceea și incapabil de liniște și rob trândăviei. Drept aceea poruncește tuturor să se depărteze de ei, ferindu-se ca de ciumă. Apoi zice: «Și nu după predania, care ați luat de la noi», arătând prin cuvintele acestea că aceia sunt mândri și disprețuitori și desfac predaniile apostolice. Și iarăși zice: «în dar n-am mâncat pâine de la nimeni, ci cu osteneală și trudă, lucrând zi și noapte». Învățătorul neamurilor, propovăduitorul Evangheliei, cel răpit până la al treilea cer,¹ cel ce zice că Domnul a poruncit ca cei ce vestesc Evanghelia, din Evanghelie să trăiască², lucrează cu osteneală și trudă zi și noapte spre a nu îngreui pe nimeni. Atunci cum ne vom lenevi noi la lucru și vom căuta odihnă trupească, odată ce nu ni s-a încredințat nici propovăduirea Evangheliei, nici grija bisericilor, ci numai purtarea de grijă a sufletului nostru? Apoi arătând și mai lămurit vătămarea ce se naște din șederea fără lucru, adaugă: «nimica lucrând, ci iscodind». Căci din șederea fără lucru iese iscodirea și din iscodire neorânduiala și din neorânduială tot păcatul. Arătându-le apoi și tămăduirea, zice: «Iar unora ca acestora le poruncim ca întru liniște lucrând să-și mănânce pâinea lor». Pe urmă le spune într-un chip și mai dojenitor: «Dacă cineva nu vrea să lucreze, nici să nu mănânce». De aceste porunci apostolești fiind învățați Sfinții Părinți cei din Egipt, nu îngăduie nici o vreme în care monahii să rămână fără lucru, mai ales cei tineri, știind că prin răbdarea lucrului alungă trândăvia, își dobândesc hrana și ajută celor lipsiți. Căci nu lucrează numai pentru trebuințele lor, ci din prisos dau și străinilor, săracilor și celor din închisori, crezând că o atare facere de bine este o jertfă sfântă și bine primită la Dumnezeu. încă zic Părinții și aceasta: că cel ce lucrează, e războit adesea numai de un drac și numai de acela e năcăjit, pe când cel ce nu lucrează, de nenumărate duhuri este robit. Pe lângă acestea, bine este să aducem și un cuvânt al lui Avva Moisi, cel mai cercat dintre Părinți,

pe care 1-a zis către mine. Căci șezând eu puțină vreme în pustie, am fost supărat de trândăvie și m-am dus la dânsul și am zis: «Ieri fiind cumplit supărat de trândăvie și slăbind foarte, nu m-aș fi izbăvit de ea, de nu m-as fi dus la Avva Pavel». Și mi-a răspuns la aceasta Avva Moisi și a zis: «Să știi că nu te-ai izbăvit de ea, ci și mai mult te-ai dat prins și rob. Deci să știi că mai greu te va lupta, ca pe unul ce calci rânduiala, dacă nu te vei strădui de acum înainte să o birui cu răbdarea, cu rugăciunea și cu lucrul mâinilor».

VII. Despre slava deșartă

A șaptea luptă o avem împotriva duhului slavei deșarte. Patima aceasta este foarte felurită și foarte subțire și nu o bagă de seamă ușor nici însuși cel ce pătimește de dânsa. ' Atacurile celorlalte patimi sunt mai vădite și de aceea e mai ușoară oarecum lupta cu dânsa, căci sufletul cunoaște pe protivnicul său și îndată îl răstoarnă prin împotrivirea cu cuvântul și prin rugăciune. Dar păcatul slavei deșarte, având multe înfățișări, precum s-a zis, este greu de biruit. El încearcă să săgeteze pe ostașul lui Hristos prin orice îndeletnicire, prin glas, prin cuvânt, prin tăcere, prin lucru, prin priveghere, posturi, rugăciune, citire, liniște, până și prin îndelunga răbdare. Pe cel ce nu izbutește să-l amăgească spre slava deșartă prin scumpetea hainelor, încearcă să-l ispitească prin îmbrăcămintea proastă și pe cel ce nu l-a putut face să se îngâmfe prin cinste, pe acela îl duce la nebunie prin așa zisa răbdare a necinstei; iar pe cel ce nu l-a putut împinge la slava deșartă pentru destoinicia în cuvânt, îl amăgește prin tăcere, făcându-l să-și închipuie că a dobândit liniștea. Dacă n-a putut moleși pe cineva prin belșugul bucatelor, îl slăbănogeste prin postul pe care îl ține de dragul laudelor. Scurt vorbind, tot lucrul, toată îndeletnicirea dă prilej de război acestui drac viclean. Pe lângă acestea el îl face pe monah să se gândească și la preoție. Îmi aduc aminte de un bătrân, pe când petreceam în pustia sketică. Ducându-se acesta la chilia unui frate spre cercetare, apropiindu-se de ușă l-a auzit grăind. Și socotind bătrânul că cetește din Scriptură a stat să asculte, până ce a simțit că fratele își ieșise din minte din pricina slavei deșarte și se hirotonisise pe sine diacon, făcând tocmai otpustul celor chemați. Deci cum a auzit bătrânul acestea, împingând ușa a intrat și întâmpinându-l fratele i s-a închinat după obicei și ceru să afle de la el, dacă de multă vreme așteaptă la ușă. Iar bătrânul i-a răspuns în glumă, zicând: «Acum venii când făceai tu otpusul celor chemați». Auzind fratele acestea, a căzut la picioarele bătrânului, cerându-i să se roage pentru dânsul, ca să se izbăvească de rătăcirea aceasta.

Am amintit aceasta, vrând să arăt la câtă nesimțire duce dracul acesta pe om. Drept aceea, cel ce vrea să se lupte desăvârșit și să ia cununa dreptății desăvârșite să se străduiască în toate chipurile să biruie această fiară cu multe capete. Să aibă pururi înaintea ochilor cuvântul lui David: «Domnul a risipit oasele celor ce plac oamenilor». Deci nimic să nu facă uitându-se după lauda oamenilor, ci numai răsplata lui Dumnezeu să o caute. Să lepede neconținut gândurile care vin în inima lui și îl laudă, și să se disprețuiască pe sine înaintea lui Dumnezeu. Căci numai așa va putea, cu ajutorul lui Dumnezeu, să se izbăvească de duhul slavei deșarte.

VIII. Despre mândrie

A opta luptă o avem împotriva duhului mândriei, ceasta este foarte cumplită și mai sălbatecă decât toate cele de până aci. Ea războiește mai ales pe cei desăvârșiți și pe cei ce s-au urcat până aproape de culmea virtuților, încercând să-i prăbușească. Și precum ciurma cea aducătoare de stricăciune nimicește nu numai un mădular al trupului, ci întreg trupul,

așa mândria nu strică numai o parte a sufletului, ci tot sufletul. Fiecare din celelalte patimi, deși turbură sufletul, se războiește numai cu virtutea opusă și căutând să o biruiască pe aceea, întunecă numai în parte sufletul. Patima mândriei însă întunecă întreg sufletul și-l prăbușește în cea mai adâncă prăpastie. Ca să înțelegem mai lămurit cele zise, să luăm seama la lucrul următor: îmbuibarea stomacului se sârguiește să strice înfrânarea: curvia, curăția; iubirea de argint, sărăcia; mânia, blândețea; și celelalte feluri ale păcatului asemenea pe celelalte virtuți opuse. Dar păcatul mândriei, când pune stăpânire pe bietul suflet, ca un tiran prea cumplit care a cucerit o cetate mare și înaltă, îl dărâmă în întregime și îl surpă până în temelii. Mărturie despre aceasta este îngerul acela, care pentru mândrie a căzut din cer. Căci fiind zidit de Dumnezeu și împodobit cu toată virtutea și înțelepciunea, n-a voit să le recunoască pe acestea venite din darul Stăpânului, ci din firea sa. De aceea s-a socotit pe sine întocmai ca Dumnezeu. Gândul acesta al lui muștrându-l Proorocul zice: «Ai zis întru inima ta: ședea-voi pe un munte înalt, pune-voi scaunul meu peste nouri și voi fi asemenea Celui Prea înalt».¹ Iată tu om ești și nu Dumnezeu. Si iarăși alt Prooroc zice: «Ce te fălești întru răutate puternice?»² și celelalte ale psalmului. Deci, știind acestea, să ne temem și «cu toată străjuirea să păzim inima noastră»³ dinspre duhul mândriei cel purtător de moarte, zicând în noi înșine de câte ori am dobândit vreo virtute, cuvântul Apostolului: «Nu eu, ci darul lui Dumnezeu, carele este cu mine»¹, și cel zis de Domnul: «Fără de Mine nu puteți face nimic»², sau cel zis de Proorocul: «Dacă Domnul nu ar zidi casa, în zadar s-ar trudi ziditorii»,³ și în sfârșit cel zis de Apostol: «Nu a celui ce voiește, nici a celui ce aleargă, ci a lui Dumnezeu, care-miluieste»⁴. Căci chiar de ar fi cineva cât de fierbinte cu osârdia și de sârguitor cu vrerea, fiind legat de trup și sânge nu va putea ajunge la desăvârșire, decât prin mila lui Hristos și prin harul Său. Pentru că zice Iacov: «Toată darea cea bună de sus este»;⁵ iar Apostolul Pavel zice: «Ce ai tu, ce nu ai luat? Iar dacă ai luat, ce te lauzi ca și cum n-ai fi luat și te fălești ca de ale tale?»⁶

Iar că mântuirea ne vine prin harul și mila lui Dumnezeu, ne dă mărturie adevărată tâlharul acela de pe cruce, care a primit Raiul nu ca preț al virtuții, ci prin harul și mila lui Dumnezeu. Acestea știindu-le Părinții noștri, toți cu un glas au învățat, că nu putem ajunge într-alt fel la desăvârșirea virtuții, fără numai prin smerenie. Iar aceasta se naște din credință, din frica lui Dumnezeu, din blândețe și din sărăcia desăvârșită, prin care ne vine și dragostea desăvârșită, cu darul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine slava în veci. Amin.